

Handläggare: Monica Ahlqvist
Telefon: 08 508 12 211

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
2010-08-26

Ändrade riktlinjer för folköls- och tobakstillsynen i Stockholm

Remiss från kommunstyrelsen Dnr 329-1353/2010

Förvaltningens förslag till beslut

1. Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen
2. Beslutet justeras omedelbart

Anders Carstorp
stadsdelsdirektör

Denise Melin
avdelningschef

Sammanfattning

Från och med 1 augusti 2010 gäller delvis nya regler i tobakslagen och alkohollagen. Förändringarna i tobakslagen innebär bland annat att det blir straffbart att inte anmäla tobaksförsäljning till kommunen. Kommunen får även ansvaret för tillsynen över märkningen av tobaksvarorna. Tidigare låg denna uppgift på Statens folkhälsoinstitut (FHI). Justitieombudsmannen och FHI anser att provköp som tillsynsmetod inte bör tillämpas. Mot den bakgrunden föreslås ändring av nuvarande riktlinjer för folköls- och tobakstillsynen i Stockholm. Kommunstyrelsen har skickat ut ett förslag till ändringar i nuvarande riktlinjer, utarbetat av socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, på remiss till samtliga stadsdelsnämnder. Förvaltningen ställer sig i stort sett bakom det aktuella förslaget.

Remissen

Kommunstyrelsen har sänt ut en remiss angående ”Ändrade riktlinjer för folköls- och tobakstillsynen i Stockholm” till samliga stadsdelsnämnder. Förslaget till riktlinjer har utarbetats av socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen (SAF) och antagits av dess nämnd. Remisstiden går ut den 27 augusti 2010. SAF:s tjänsteutlåtande i sin helhet liksom nu gällande riktlinjer för tillsynen finns att tillgå hos nämndsekreteraren.

Bakgrund

Alkohollagen och tobakslagen är sociala skyddslagstiftningar där åldersgränssättningen utgör en av grunderna.

Av 3 kap 8§ alkohollagen framgår att det för försäljning av folköl gäller en åldersgräns på 18 år. Om försäljning sker till underårig finns det möjligheter till straffrättsliga påföljder för den som lämnar ut ölen i form av böter eller fängelse upp till sex månader. Polisen och kommunen utövar tillsyn över servering av och detaljhandel med folköl.

Enligt 12§ tobakslagen gäller en åldersgräns på 18 år för att få köpa tobaksvara i Sverige. Även försäljning av tobaksvara sker under straffansvar. Kommunen har hittills ansvarat för tillsynen på försäljningsställena. Statens folkhälsoinstitut (FHI) har haft ansvar för varnings- och innehållsmärkningen av tobaksvarorna. FHI har även utfärdat föreskrifter om hur märkningen ska vara utformad och vilka texter som får användas.

För både folköls- och tobaksförsäljningen finns en skyldighet att anmäla försäljning till kommunen. Näringsidkarna är också skyldiga att bedriva en egen tillsyn över verksamheten och för detta upprätta ett egenkontrollprogram.

När det gäller ansvarfördelningen inom staden vilar tillsynen över försäljningsställena på stadsdelsnämnderna medan socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden (SAN) svarar för samordning, information, utbildning, konsultativt stöd samt myndighets- och branschsamverkan.

Tobakslagen

Från och med 1 augusti 2010 (senarelagt från planerat datum 1 juli 2010) tillkommer några bestämmelser i tobakslagen. Kommunen får möjlighet att meddela försäljningsförbud i upp till sex månader vid upprepad eller grov överträdelse av tobakslagens bestämmelser. Kommunen kommer vidare att få ansvar för tillsyn över märkningen av tobaksvarorna. Polismyndigheten kommer att bli tillsynsmyndighet.

dighet tillsammans med kommunen. Det blir även straffbart att inte anmäla till kommunen att man säljer tobaksvaror och egenkontrollprogrammet ska bifogas till anmälan.

Alkohollagen

Från och med 1 juli 2010 gäller delvis nya bestämmelser i alkohollagen. Den generella benämningen ”öl” byts ut mot ”folköl”. För kommunen gäller att det ska finnas en plan för tillsynen. Anmälan om folkölsförsäljning måste lämnas till kommunen innan försäljningen påbörjas.

Provköp

Justitieombudsmannen (JO) inspekterade i april 2009 socialnämnden i Karlskrona kommun. Granskningen avsåg handläggningen av ärenden enligt alkohollagen. Vid granskningen uppmärksammades att nämnden bedrev tillsyn genom så kallade provköp. JO konstaterar i sitt beslut att provköp som metod inte påvisar otillåten försäljning utan endast ger ett visst stöd för att försäljning sker utan noggrann ålderskontroll. JO anser vidare att provköpen strider mot principen att dold myndighetsutövning inte bör förekomma. FHI rekommenderar därför inte längre att kommunerna genomför provköp som tillsynsmetod för folköls- och tobakstillsynen. Med anledning av ovanstående föreslås ändring av nuvarande riktlinjer för folköls- och tobakstillsynen i Stockholm.

Förslag till nya riktlinjer för folköls- och tobakstillsynen i Stockholm

Varje anmält försäljningsställe som säljer folköl och/eller tobak ska få minst ett tillsynsbesök per år. Försäljningsställen som ligger i närheten av skolor eller där brister konstaterats bör få fler än ett tillsynsbesök per år. Stadsdelsnämnderna ska upprätta en årlig plan för tillsynen.

Tillsynsbesöket registreras i det gemensamma ärendehanteringssystemet för tillsyn, OL2.

Vid tillsynsbesöket ska tillsynspersonalen:

- Överlämna aktuell information om bestämmelser i tobakslagen/alkohollagen och meddela att mer information och anmälningsblankett finns på hemsidan www.stockholm.se/fot.
- Fråga efter registreringsbeviset som bekräftar att försäljningen av folköl och tobak gjorts till kommunen. Försäkra sig om att det är samma juridiska person som bedriver verksamheten.

- Försäkra sig om att försäljningsstället har ett egenkontrollprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar. Finns inte något egenkontrollprogram ska handlaren skyndsamt upprätta ett sådant och sända detta till stadsdelsförvaltningen. Förslag på egenkontrollprogram finns på hemsidan www.stockholm.se/fot. Inkommer inget egenkontrollprogram inom en vecka ska ett tillsynsärende inledas.
- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år. Uppmärksamma butiken på lämpligheten av att ha åldersdekal för folköl. Tillsynspersonal lämnar vid behov dekaler till butiken.
- Försäkra sig om att lösa cigaretter eller förpackningar med färre än 19 cigaretter inte säljs på försäljningsstället.
- Försäkra sig om att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Kontrollera att det inte finns reklamskyltar utanför försäljningsstället.
- Försäkra sig om att felaktigt märkta tobaksvaror inte säljs.
- Tillsynsbesöket ska dokumenteras.
- Tillsynspersonalen ska kunna uppvisa tjänstekort vid tillsynen.
- Polismyndigheten erbjuds av stadsdelsförvaltningarna att vara med vid tillsynsbesök. Finns det särskilda problem på ett försäljningsställe bör tillsynsbesöket genomföras tillsammans med polismyndigheten.
- Handlarna inbjuds av stadsdelsförvaltningen minst en gång om året till en lokal informationsträff kring försäljningsfrågor. Vid dessa träffar ska polismyndigheten erbjudas att delta. De lokala informationsträffarna kan ingå i det redan befintliga lokala drog- och brottsförebyggande arbetet.
- Stadsdelsförvaltningen erbjuder sig att medverka vid personalmöte hos handlaren. Handlarna erbjuds denna möjlighet vid ett tillfälle per år. Tillsynsbesöket kan kombineras med informationsträff för personal. Informationsträffen bör inte ta längre än 25 minuter. Tillsynspersonalen från kommunen informerar vid besöket om de centrala bestämmelserna i alkohollagen och tobakslagen.

Tillsynsärende

Tillsynsärende initieras när försäljningsstället de facto har sålt tobaksvara/folköl till underårig eller på annat sätt överträtt bestämmelse i tobakslagen/alkohollagen där kommunen har tillsynsansvar. Att ett tillsynsärende initieras registreras i OL2.

I varje tillsynsärende fattas beslut. Besluten fattas i enlighet med den delegationsordning som finns i respektive nämnd. Alla beslut registreras i OL2 och kan därmed följas upp.

Varje stadsdelsnämnd svarar för att de beslut som fattas med stöd av alkohollagen/tobakslagen meddelas berörda myndigheter (FHI, länsstyrelsen och polismyndigheten i Stockholms län).

Om handlaren vidtar de efterfrågade åtgärderna avslutas ärendet.

Vid konstaterade allvarliga brister kan ett försäljningsförbud meddelas enligt tobakslagen. Innan ett försäljningsförbud blir aktuellt ska en varning eller föreläggande meddelas handlaren. En varning kan kombineras med ett föreläggande.

OL2 och anmälan om försäljning

SAF ansvarar för att registrera anmälningarna om försäljning av folköl och tobak i ärendehanteringssystemet OL2. I samband med att en anmälan registreras görs en kontroll mot bolagsverket på att organisationsnummer och adresser stämmer. Ett registreringsbevis som bekräftar att anmälan gjorts till kommunen sändes bolaget. Om försäljningsstället fysiskt inte ligger i en stadsdelsnämnds geografiska område svarar SAN för tillsynen och debiteringen av försäljningsstället. Anmälan om försäljning av tobak och/eller folköl ska läggas in i OL2 senast en vecka efter det att den kommit in till SAF. Inom en vecka ska även uppgifter om tillsynen och fakturering vara inlagda i systemet.

SAN ska förvalta ärendehanteringssystemet OL2. SAN ska ansvara för kommunikation, uppföljning och revidering av riktlinjerna. Stadsdelsförvaltningarna ska lämna grunduppgifter till SAF. Uppgifterna avser stadsförvaltningens adress telefon o.s.v. Dessa uppgifter ligger sedan till grund för mallar och dokument i OL2. I samband med att stadsdelsförvaltningarna gör tillsynsbesök på försäljningsställena ska detta registreras i OL2.

Tillsynsavgiften

Tillsynsavgiften är 1 500 kronor för folköl och 1 500 kronor för tobak. Säljer handlaren både folköl och tobak är tillsynsavgiften 2 000 kronor. Tillsynsavgiften ska debiteras en gång per försäljningsställe och år. Debitering sker årligen under mars månad genom SAF. För tillkommande försäljningsställen sker debitering minst tre gånger per år. För de övergripande kostnaderna som utskick och tryckning av material, hantering av fakturor och anmälningar tar SAF ut ett belopp på 330 kronor per försäljningsställe från stadsdelsnämnderna.

Tillkommer ett nytt försäljningsställe ska debitering ske med full avgift fram till och med juni. Om ett försäljningsställe tillkommer från den 1 juli debiteras hälften av tillsynsavgiften. Inga avbetalningsplaner medges på tillsynsavgiften. SAF ansvarar för att uppgifter om debitering läggs in som händelser i OL2. SAN ska årligen sammanfatta stadens tillsynsarbete gällande folköl och tobak.

Sammanställningen ska sändas ut till stadsdelsförvaltningarna för kännedom.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig i stort sett positiv till de föreslagna förändringarna. Förvaltningen kan konstatera att vare sig JO eller FHI ställer sig bakom tillsynsmetoden provköp i avvaktan en eventuell reglering av detta i lag. Som en följd av detta bör provköp inte längre ingå i tillsynsarbetet i Stockholm. Tillsammans med förändringarna i tobakslagen och alkohollagen leder detta till att riktlinjerna för folköls- och tobakstillsynen behöver ändras och regleringen av sanktioner ses över.

Förvaltningen har sedan tidigare en samverkan med polismyndigheten gällande folköl och tobak och har gjort gemensamma tillsynsbesök vilket har upplevts som positivt av alla parter. Förvaltningen välkomnar därför att polisens medverkan betonas i riktlinjerna.

Förvaltningen ställer sig också bakom förslaget att anmälan om folköls- och tobaksförsäljning ska göras till SAF istället för som tidigare till respektive stadsdelsförvaltning. Det skulle underlätta för handlarna att samtliga anmälningar skickas till samma adress. SAF kan också kontrollera inkomna uppgifter mot bolagsverkets register som stadsdelsförvaltningen inte har tillgång till.

SAN föreslår att de informationsträffar som hittills anordnats centralt för samtliga handlare i staden nu flyttas över till stadsdelsnämnderna och att stadsdelsförvaltningarna minst en gång per år ska bjuda in handlarna lokalt till en informationsträff kring försäljningsfrågor. Erfarenhetsmässigt kommer endast ett fåtal handlare till dessa möten och det är troligen mer tidseffektivt att bjuda in ett större antal handlare till varje träff. Därför anser förvaltningen att informationsträffarna bör anordnas centralt via SAF alternativt att flera stadsdelsförvaltningar anordnar och bjuder in till gemensamma träffar.

Tobakslagens nya föreskrift om att egenkontrollprogram ska bifogas anmälan om tobaksförsäljning och alkohollagens föreskrift om att anmälan ska ske till kommunen innan försäljningen påbörjas innebär märkbara förändringar i regelverket. Tillsammans med möjligheterna för stadsdelsnämnden att meddela sanktioner i form av föreläggande med eller utan vite och vid grov eller upprepad förseelse även meddela försäljningsförbud av tobak i upp till sex månader kan reglerna leda till en skärpning av tillsynen.

Det är dock svårt att uttala sig om vad resultatet av detta kommer att bli; att handlarna i större utsträckning följer lagens bestämmelser eller att antalet tillsynsärenden kommer att öka i stadsdelsnämnderna.

Förvaltningen föreslår att detta tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.
